

УДК 140.8:111.83(477)

ІДЕЯ ПОДВІЙНОЇ ІСТИНИ У ФІЛОСОФІЇ ЙОСИПА КОНОНОВИЧА-ГОРБАЦЬКОГО

Студ. В.І.Маслак, гр.ББТ 1-18
Науковий керівник доц. Р.В. Множинська
Київський національний університет технологій і дизайну

Мета і завдання. Мета цього дослідження є розкриття ідеї подвійної істини у філософії Йосипа Кононовича-Горбацького. Наголос робиться на його спробі звільнити філософію від схоластики, разом із тим і на розвиток гуманістичної ідеї, та піднесенні величі людини.

Завдання. Основним завданням є ознайомити з основами філософського мислення Йосипа Кононовича-Горбацького - одного із перших професорів Києво-Могилянської академії. А також вивчення спадщини видатного професора, ректора, ознайомлення з основними ідеями його філософської думки.

Об'єкт дослідження. Творча спадщина Йосипа Кононовича-Горбацького, питання та проблеми філософії, що цікавили вченого.

Методи та засоби дослідження. Основними методами дослідження є аналіз, компаративний аналіз, інтертекстуальність, а також описовий метод.

Результати дослідження. Осип Кононович, у чернецтві — Йосиф (р. н. н. — лютий 1653) — церковний і культурний діяч, філософ. Походив з Галичини, навчався, імовірно, у Віленській братській школі та Замойській академії. В 1642 — 46 рр. обіймав посаду ректора Києво-Могилянського колегіуму. 1645 р. разом з Ігнатієм Оксеновичем-Старушичем та Ісайєю Трофимовичем-Козловським як представник Київської митрополії брав участь у православному Соборі в Яссах. Помер у сані єпископа Білоруського.

Кононович-Горбацький — автор навчальних курсів з риторики під назвою "Оратор могилянський" ("Orator mohileanus", 1635 — 36) та філософії, від якого зберігся лише курс логіки ("Subsidium logicae", 1636-42).

В своїх філософських курсах Кононович-Горбацький дотримувався номіналістичного тлумачення вчення Арістотеля. Його номіналізм проявився в питаннях про універсалії (загальні поняття). Стверджуючи вторинність універсалій по відношенню до тілесних речей, Й. Кононович-Горбацький розглядав їх як результат діяльності розуму, відображення тих сутностей, які існують тільки в одиничних речах як дещо загальне для них. Проблему універсалів пов'язував з необхідністю пізнання світу, а не з потребами доведення пізнання творця, як це вважали томісти. Визнаючи існування Бога як єдиної субстанції і творця, обґрунтовував положення про дві істини — богословську і філософську. З погляду Кононовича-Горбацького, предметом теології є вчення про Бога, тоді як предметом філософії, фізики та інших наук такими є реальні тілесні речі. Залишаючись в цілому на теологічних позиціях, підходив до вимоги відокремлення розуму від віри, філософії від богослов'я. Посиланнями на Е. Роттердамського, Ю. Ліпсія, Аґріколу він домагався перетворити філософію із служниці теології на вільну науку, без якої сама теологія ставала спекуляцією. Розглядаючи питання про субстанцію, початок реальних речей, Кононович-Горбацький вважав, що ними є матерія і форма, обстоював реальність простору і часу. Показував, що людина складається з матерії (тіла) і душі (форми), заперечував безсмертя душі, оскільки, на його думку, вона не створена від початку світу. Природу Кононович-Горбацький розглядав такою, як вона є сама по собі, не залежить від свідомості окремої людини і людства, а також від того, як вона сприймається в понятті душі людиною.

Виходячи з такого уявлення про природу, він вважав, що пізнання має починатися з чуттєвого сприйняття світу, на основі чого через абстрагуючу діяльність розуму утворюються загальні поняття, а саме пізнання постає єдністю чуттєвого досвіду і розумного мислення.

Висновки. Отже, підсумовуючи, можемо сказати що при обґрунтуванні своїх філософських ідей Йосип Кононович-Горбацький широко використовував досвід, наукові надбання, нові досягнення науки і філософії того часу, прагнув у теології спиратися не лише на релігійні почуття, а й на наукові докази.

На прикладах логіки доводив корисність знань для задоволення не тільки духовних, а й матеріальних земних потреб. При цьому Кононович-Горбацький надавав перевагу користі суспільства, де знання має поставати супутником і союзником свободи народу, захисту держави. Розвивав гуманістичні ідеї, спрямовані на звеличення людини та її розуму, стверджуючи, що немає на землі нічого великого, крім людини, і нічого великого в людині, крім розуму. При оцінці курсів філософії професорів Києво-Могилянської академії зазначають, що з них починається розклад середньовічного церковно-теологічного світогляду в духовній культурі України, проте більшість з тих, хто оцінює, наголошують на схоластичному характері цих курсів. На недоречність останнього звернув увагу Г. Г. Шпет, підкреслюючи, що назва схоластики тут може належати лише до методики викладання, а не до змісту. Виходячи з позицій поміркованого реалізму, вважав, що універсалії — раціональні сутності — залежать, з одного боку, від існування індивідуальних речей, з якими співвідносяться, а з іншого є категоріями, завдяки яким ці індивідуальні речі пізнаються інтелектом. "Універсальну природу", на його думку, можна пізнати тільки через пізнання індивідів. Виокремлюючи екзистенціальний і есенціальний аспекти субстанції, субстанцію у первісному розумінні він вважає реально існуючим індивідом. Обстоював ідею "подвійної істини", розмежовуючи сферу філософії і теології, розуму і віри, високо оцінював пізнавальну здатність людського розуму. Суспільно-політ. погляди характеризувались орієнтацією на ідею "природного права", яку до нього в укр. думці найбільш фахово сформулював С. Оріховський-Роксолан, на обстоювання релігійних, культурних та мовних прав укр. народу в межах польської держави. Він не сприймав союз між Україною та Моск. державою. Йосип Кононович-Горбацький був перший український філософ, що розробляв логічну, метафізичну та державно-правову проблематику в руслі ідей нової християнської філософії.

Ключові слова: схоластика, універсалії, субстанція, матерія, пізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коркішко А. А. Про філос. спрямування курсу логіки Йосифа Кононовича-Горбацького // Від Вишенського до Сковороди. — К., 1972; Конончук С. Т. Схоластична традиція та укр. філософія пізнього середньовіччя: *via antiqua* та *via moderna* в Києво-Могилянській академії // *Philosophia Prima: метафізичні питання*. — К., 1998.
2. Ломонос-Ровна Г. З історії філософії в Києво-Могилянській колегії («Підручник логіки Й. Кононовича-Горбацького») // Наукові записки (Інститут філософії АН УРСР) — Т. VII. — 1961. — С. 24—39.
3. Філософська думка в Києво-Могилянській академії. Мануйло Козачинський (Книга друга. Про раціональне знання або велику логіку...) / Вступна стаття і переклад з лат. М.Д. Роговича, філос. редакція В.М. Нічик // Філософська думка. — 1969. — № 1. — С. 98.
4. Філософія в Києво-Могилянській академії. Йосип Кононович-Горбацький (Розділ 9. Предикаменти) / Вступна стаття М.Д. Роговича, пер. з лат. А.А. Коркішка, спец. ред. М.В. Кашуби, філос. ред. В.С. Лісового // Філософська думка. — 1972. — №1. — С. 90—101; Філософія в Києво-Могилянській академії. Йосип Кононович-Горбацький ([Логіка] Другий трактат) / Вступна стаття В.С. Лісового, переклад А.А. Коркішка, спец. і філос. редакція М.Д. Роговича // Філософська думка. — 1972. — №2. — С. 81—93.